

DOMSTOLENS DOM
den 26 september 2000 *

I mål C-262/97,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Arbeidshof te Antwerpen (Belgien), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Rijksdienst voor Pensioenen

och

Robert Engelbrecht,

angående tolkningen av artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse) och artiklarna 12.2 och 46a.3 c i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983 (EGT L 230, s. 6; svensk specialutgåva, område 5, volym 3, s. 13), i dess ändrade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 1248/92 av den 30 april 1992 (EGT L 136, s. 7; svensk specialutgåva, område 5, volym 5, s. 130),

* Rättegångsspråk: nederländska.

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena D.A.O. Edward (referent), L. Sevón och R. Schintgen samt domarna P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann och H. Ragnemalm,

generaladvokat: P. Léger,

justitiesekreterare: avdelningsdirektören D. Louterman-Hubeau,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Rijksdienst voor Pensioenen, genom generaldirektören G. Perl,
- R. Engelbrecht, genom advokaterna H. van Hoogenbemt och B. Vanschoebeke, Bryssel,
- Belgiens regering, genom förste rådgivaren J. Devadder, utrikesministeriets rättstjänst, i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom P.J. Kuijper, och B.J. Drijber, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 12 januari 1999 av: Rijksdienst voor Pensioenen, företrätt av rådgivaren J.C.A. De Clerck, R. Engelbrecht, företrädd av H. van Hoogenbemt och B. Vanschoebeke, Belgiens regering, företrädd av J. Devadder, Nederländernas regering, företrädd av M.A. Fierstra, chef för utrikesministeriets avdelning för gemenskapsrättsliga frågor, i egenskap av ombud, Förenade kungarikets regering, företrädd av M. Ewing, Treasury Solicitor's Department, i egenskap av ombud, biträdd av M. Hoskins, barrister, och kommissionen, företrädd av P.J. Kuijper,

och efter att den 4 maj 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Arbeidshof te Antwerpen har genom beslut av den 11 juli 1997, som inkom till domstolens kansli den 21 juli samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt tre frågor om tolkningen av artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse) och artiklarna 12.2 och 46a.3 c i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983 (EGT L 230, s. 6; svensk specialutgåva, område 5, volym 3, s. 13), i dess lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 1248/92 av den 30 april 1992 (EGT L 136, s. 7; svensk specialutgåva, område 5, volym 5, s. 130) (nedan kallad förordning nr 1408/71, i dess ändrade lydelse).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan Robert Engelbrecht och Rijkdienst voor Pensioenen, vilket är ett belgiskt socialförsäkringsorgan, angående utbetalning av Robert Engelbrechts ålderspension.

3 I artikel 3.1 första stycket i den belgiska lagen av den 20 juli 1990 föreskrivs att rätten till ålderspension beräknas per kalenderår på grundval av en andel av den berördes relevanta bruttoinkomster. Dessa inkomster beaktas till

”a) 75 procent [familjepension] för arbetstagare vars make eller maka

— har upphört att förvärvsarbeta, med undantag för sådan verksamhet som är tillåten enligt kunglig kungörelse,

— inte uppbär sådana bidrag eller ersättningar som avses i artikel 25 i den kungliga kungörelsen nr 50,

— inte uppbär ålders- eller efterlevandepension eller liknande förmåner, vilka har beviljats med stöd av denna lag, med stöd av den kungliga kungörelsen nr 50, med stöd av ett belgiskt pensionssystem för arbetare, tjänstemän, gruvarbetare, sjömän eller egenföretagare, med stöd av ett belgiskt pensionssystem tillämpligt på offentliganställda eller anställda vid Société nationale des chemin de fer belges [med stöd av något annat belgiskt pensionssystem], med stöd av ett utländskt pensionssystem eller med stöd av ett pensionssystem som är tillämpligt för personal vid en internationell organisation eller institution,

b) 60 procent [individuell pension] för övriga arbetstagare.”

4 Artikel 3.8 i samma lag har följande lydelse:

”Med avvikelse från vad som stadgas i punkt 1 första stycket a utgör omständigheten att den ene maken erhåller en eller flera ålders- eller efterlevandepensioner eller liknande förmåner, vilka har beviljats med stöd av ett eller flera belgiska pensionssystem, med undantag för pensionssystemen för arbetare, tjänstemän, gruvarbetare, sjömän och arbetstagare, med stöd av ett utländskt pensionssystem eller med stöd av ett pensionssystem som är tillämpligt för personal vid en internationell organisation eller institution, inte hinder för att den andre maken beviljas ålderspension som beräknas med tillämpning av punkt 1 första stycket a i denna artikel, under förutsättning att summan av de pensioner och liknande förmåner som den förste maken uppbär är mindre än skillnaden mellan den ålderspension som den andre maken har rätt till när hans pension beräknas med tillämpning av punkt 1 första stycket a respektive punkt 1 första stycket b i denna artikel.

Om så är fallet dras emellertid summan av de pensioner och liknande förmåner som den förste maken uppbär av från den andre makens ålderspension.”

5 Enligt Algemene Ouderdomswet (generell lag om ålderdomsförsäkring, nedan kallad AOW) är varje person som är bosatt i Nederländerna mellan sitt femtonde och sextiofemte levnadsår obligatoriskt försäkrad enligt systemet för ålderdomsförsäkring, oavsett om han är yrkesverksam eller inte och oavsett nationalitet.

6 En man eller kvinna som är ogift erhåller vid sextiofemårsdagen en pension som uppgår till högst 70 procent av nettominimilönen, beroende på antalet fullgjorda försäkringsperioder. Varje gift person, man eller kvinna, erhåller när han eller hon fyller 65 år rätt till en personlig ålderspension som uppgår till högst 50 procent av nettominimilönen, återigen beroende på antalet fullgjorda försäkringsperioder. En gift person som har fyllt 65 år och vars make ännu inte har uppnått denna ålder erhåller även ett pensionstillägg som högst kan uppgå till 50 procent av

nettominimilönen, beroende på antalet försäkringsperioder som den yngre maken har fullgjort. Pensionstillägget minskas även med 2 procent för varje år som den andre maken inte har varit bosatt i landet och således inte har varit försäkrad. Fram till den 1 april 1988 beviljades detta tillägg utan hänsyn till den yngre makens eventuella inkomster.

- 7 När den yngre maken fyller 65 år dras pensionstillägget in. Båda makarna erhåller då en självständig personlig ålderspension.
- 8 Robert Engelbrecht har förvärvsarbetat i både Nederländerna och Belgien. I Nederländerna var han obligatoriskt försäkrad under tiden från den 5 mars 1946 till den 13 december 1950 och från den 11 juni 1958 till den 8 november 1958. Han var vidare frivilligt försäkrad från den 1 januari 1957 till den 11 juni 1958 och från den 9 november 1958 till den 8 maj 1993. I Belgien var han, i egenskap av arbetstagare, försäkrad enligt det belgiska socialförsäkringssystemet från år 1958 till år 1993.
- 9 Robert Engelbrecht har således betalat in avgifter till både det belgiska och det nederländska pensionssystemet under åren 1958—1993.
- 10 Från sin sextiofemårsdag, det vill säga den 8 maj 1993, har han erhållit både belgisk och nederländsk ålderspension.
- 11 Sociale Verzekeringsbank (den nederländska socialförsäkringskassan, nedan kallad SVB) beviljade genom beslut av den 21 april 1993 Robert Engelbrecht en ålderspension som brutto uppgick till det högsta beloppet för en gift person som är stadigvarande sammanboende med en partner som är yngre än 65 år. Han beviljades även ett månatligt pensionstillägg.

- 12 I Belgien beviljade Rijksdienst voor Pensioenen (på franska Office national des pensions, nedan kallad ONP) genom beslut av den 13 juli 1993 honom en ålderspension beräknad på grundval av en försäkringstid på 35 år i Belgien. Denna pension beviljades som familjepension, eftersom hans maka inte förvärvsarbetade och inte uppbar någon av de förmåner som avses i artikel 3.1 första stycket a i lagen av den 20 juli 1990.
- 13 Fru Engelbrecht erhöll från och med sin sextiofemårsdag, det vill säga den 16 augusti 1994, en nederländsk ålderspension. Denna pension beräknades på grundval av både frivilliga och obligatoriska försäkringsperioder. SVB drog i samband därmed tillbaka det pensionstillägg som Robert Engelbrecht uppbar.
- 14 ONP underrättade genom beslut av den 20 oktober 1994, som delgavs den 4 november samma år, Robert Engelbrecht om att hans familjepension skulle omvandlas till individuell pension, eftersom hans hustru från Nederländerna erhöll en ålderspension eller liknande förmåner av det slag som avses i artikel 3.1 första stycket a i lag av den 20 juli 1990.
- 15 Robert Engelbrecht väckte genom ansökan som inkom till Arbeidsrechtbank te Turnhout den 15 november 1994 talan mot detta beslut. Han hävdade att artikel 46a.3 c i förordning nr 1408/71, i dess ändrade lydelse, utgjorde hinder för de belgiska myndigheterna att vid bestämmande av storleken av hans belgiska ålderspension, som familjepension eller som individuell pension, beakta hans makas pensionsförmån enligt AOW, vilken grundades på att hon hade varit frivilligt försäkrad.
- 16 Arbeidsrechtbank biföll talan genom dom av den 10 januari 1996 och tillerkände Robert Engelbrecht rätt till belgisk ålderspension i form av familjepension. Den ansåg att det framgick av EG-domstolens dom av den 11 augusti 1995 i mål C-98/94, Schmidt (REG 1995, s. I-2559), att förmåner som beräknas eller

utges på grundval av försäkringsperioder som har fullgjorts av två olika personer inte kan anses som förmåner av samma slag, i den mening som avses i artikel 46a i förordning nr 1408/71, i dess ändrade lydelse. Den ansåg vidare att det stred mot gemenskapsrätten, särskilt mot EG-fördraget och principen om fri rörlighet för arbetstagare, att tillämpa den nationella lagstiftningen i fråga på ett restriktivt sätt.

- 17 ONP överklagade detta beslut till den hänskjutande domstolen, vilken först förkastade Robert Engelbrechts argument att hans hustrus hela pension följde av en frivillig försäkring. Domstolen ansåg att endast den större delen av denna pension — närmare bestämt 88 procent av det beviljade beloppet — utgavs på grundval av "frivillig försäkring eller frivillig fortsättningsförsäkring", i den mening som avses i artikel 46a.3 c i förordning nr 1408/71, i dess ändrade lydelse.
- 18 Den hänskjutande domstolen förkastade därefter Arbeitsrechtbanks slutsats och ansåg att denna bestämmelse skulle tillämpas när ålderspension utgavs till två olika personer. Domstolen drog slutsatsen att den ovannämnda delen av fru Engelbrechts pension kunde beaktas när hennes makes belgiska pension fastställdes.
- 19 Vad beträffar den del av fru Engelbrechts pension som utgavs på grundval av obligatoriska försäkringsperioder på vilka artikel 3.1 och 3.8 i lagen av den 20 juli 1990 kan tillämpas — närmare bestämt 12 procent av det beviljade beloppet — hyste den hänskjutande domstolen emellertid tvivel beträffande tolkningen av EG-domstolens dom av den 5 oktober 1994 i mål C-165/91, van Munster (REG 1994, s. I-4661), av artiklarna 5 och 50 i EG-fördraget (nu artiklarna 10 EG och 41 EG) och av artiklarna 48, 49 och 51 i EG-fördraget (de båda sistnämnda nu artiklarna 40 EG och 42 EG i ändrad lydelse).

- 20 Arbeidshof te Antwerpen anser att lösningen av tvisten vid den nationella domstolen beror på den exakta innebörden av domstolens dom i det ovannämnda målet van Munster och har därför ställt följande frågor till domstolen:

”1) Domstolen anmodas att meddela förhandsavgörande avseende följande tolkningsfrågor utifrån såväl de nämnda bestämmelserna som andra bestämmelser som domstolen anser vara tillämpliga i förevarande fall:

Är det förenligt med gemenskapsrätten, i synnerhet med artiklarna 5, 48 och 51 i fördraget om upprättande av Europeiska ekonomiska gemenskapen av den 25 mars 1957, och särskilt principen om fri rörlighet för arbetstagare och principen om behöriga myndigheters lojala samarbete, att en nationell domstol som konstaterar att en migrerande arbetstagares pension skall minskas enligt en tillämplig nationell bestämmelse (såsom artikel 3.1 och 3.8 i den belgiska lagen av den 20 juli 1990, enligt vilken det pensionsbelopp som en migrerande arbetstagares maka erhåller skall avräknas från arbetstagarens ’familjepension’ på grund av att makans pension är en liknande förmån) och som anser att det inte är möjligt att av hänsyn till den fria rörligheten för arbetstagare tolka denna nationella bestämmelse så att de oväntade negativa följdverkningarna på grund av bristande samordning av de sociala trygghetssystemen avhjälpas eller som anser att den tillämpning som skett av denna bestämmelse hindrar den fria rörligheten för arbetstagare, inte har möjlighet att underlåta att tillämpa denna belgiska bestämmelse?

- 2) Domstolen anmodas att tolka innebörden av domstolens dom av den 5 oktober 1994 i mål C-165/91, van Munster (REG 1994, s. I-4661), mot bakgrund av ovannämnda bestämmelser i gemenskapsrätten.

a) Skall domskälen i den ovannämnda domen under rubriken ’Den andra frågan’ (punkterna 21—31) omfattas av uttrycket ’oväntade negativa

följdverkningar på grund av bristande samordning av de sociala trygghetssystemen’?

b) Skall den andra punkten i domslutet i denna dom mot bakgrund av punkterna 32—34 i domskälen tolkas på så sätt att när det inte är möjligt att tolka en tillämplig nationell bestämmelse så, att de negativa följdverkningarna av dess tillämpning i ett konkret fall på den fria rörligheten för arbetstagare avhjälpas, är den nationella domstolen skyldig att tillämpa denna bestämmelse fullt ut, eller skall nämnda punkt tolkas på så sätt att den nationella domstolen skall underlåta att tillämpa denna bestämmelse?

3) Är det mot bakgrund av den andra punkten i domslutet i domen av den 5 oktober 1994 och domstolens rättspraxis förenligt med gemenskapsrätten och närmare bestämt med artiklarna 5, 48 och 51 i fördraget att den nationella domstolen inte har behörighet att underlåta att tillämpa uttryckliga och tvingande nationella bestämmelser för att avhjälpa de negativa följdverkningar som annars skulle uppstå

— på grund av att bestämmelserna tillämpas på migrerande arbetstagare som har utnyttjat rätten till fri rörlighet för arbetstagare, och

— på grund av bristande samordning av de olika medlemsstaternas sociala trygghetssystem?”

21 Det skall inledningsvis anmärkas att den nationella domstolen i begäran om förhandsavgörande uttryckligen har angett att den inte har ansett det nödvändigt

att ställa en fråga rörande tolkningen av artikel 46a i förordning nr 1408/71, i dess ändrade lydelse, vad avser de pensioner som utges på grundval av en frivillig försäkring eller en frivillig fortsättningsförsäkring.

- 22 Den nationella domstolens frågor rör således endast frågan huruvida det är tillåtet att beakta en förmån av det slag som den ålderspension som har beviljats fru Engelbrecht enligt AOW, på grundval av den obligatoriska försäkringen.
- 23 Tolkningsfrågorna bör prövas i ett sammanhang.
- 24 Det ovannämnda målet van Munster gällde artikel 10.1 i den belgiska kungliga kungörelsen nr 50 av den 24 oktober 1967. Om en arbetstagares make hade avslutat sin yrkesverksamhet och inte erhöll ålderspension eller liknande förmåner beviljades arbetstagaren, enligt denna bestämmelse, en familjepension. Om arbetstagarens make erhöll pension eller liknande förmåner hade arbetstagaren endast rätt till individuell pension.
- 25 Simon van Munster hade förvärvsarbetat i Nederländerna och i Belgien. Hans maka hade däremot aldrig förvärvsarbetat. Till följd av en ändring i den nederländska lagstiftningen beslutades att varje make vid uppnådd pensionsålder skulle beviljas en lika stor pension under förutsättning att den berörde hade varit bosatt i Nederländerna. För pensionen gällde inget villkor att den berörde måste ha förvärvsarbetat.

- 26 När fru van Munster fyllde 65 år beviljade den nederländska socialförsäkringskassan således henne en självständig ålderspension. I samband därmed drog den nederländska institutionen tillbaka det pensionstillägg som Simon van Munster hade uppburit fram till dess.
- 27 Förhållandet att fru van Munster beviljades denna pension gjorde således inte att familjens samlade inkomster ökade. Det pensionsbelopp som utbetalades enligt det belgiska pensionssystemet minskades emellertid till det som gäller för individuell pension.
- 28 Den nationella domstolens första fråga avsåg den belgiska lagstiftningens förenlighet med gemenskapsrätten. EG-domstolen ansåg att denna lagstiftning inte i sig kunde anses utgöra hinder för fri rörlighet för arbetstagare, eftersom den tillämpades utan åtskillnad mellan belgiska medborgare och medborgare i andra medlemsstater (domen i det ovannämnda målet van Munster, punkt 19).
- 29 Den andra frågan avsåg den konkreta tillämpningen av denna lagstiftning på en situation som makarna van Munsters. Domstolen ansåg härvid att en nationell domstol, som vid tillämpning av en bestämmelse i sin nationella rätt skall kvalificera en social trygghetsförmån som har beviljats enligt en annan medlemsstats lagstiftning, skall tolka sin egen lagstiftning med beaktande av målen med artiklarna 48—51 i fördraget och i största möjliga utsträckning undvika att tolkningen leder till att migrerande arbetstagare avskräcks från att verkligen utöva sin rätt till fri rörlighet.
- 30 Förevarande mål är i vissa väsentliga avseenden identiskt med det ovannämnda målet van Munster, vad avser omständigheten att den pension som tidigare hade

beviljats Robert Engelbrecht enligt det nederländska pensionssystemet framdeles utges till makarna Engelbrecht i lika delar, utan att familjens samlade inkomster har ökat på grund av denna förändring. Robert Engelbrechts förmån enligt det belgiska systemet utgår dock med ett lägre belopp.

- 31 Det är vidare ostridigt i målet att de svårigheter som Robert Engelbrecht har råkat ut för har sin grund i grundläggande skillnader mellan de pensionssystem som är i fråga i målet vid den nationella domstolen. I det belgiska systemet föreskrivs en högre pension för arbetstagare vars make eller maka inte erhåller någon ålderspension eller liknande förmåner, medan det nederländska systemet, i samma situation föreskriver att varje make eller maka vid uppnådd pensionsålder skall beviljas en lika stor pension — som denne inte kan fransäga sig — utan att detta medför någon höjning av familjens samlade inkomster.
- 32 Förevarande mål skiljer sig från det ovannämnda målet van Munster i det att förevarande mål inte rör samma bestämmelse i nationell rätt. Artikel 3.8 i lagen av den 20 juli 1990 skiljer sig från artikel 10 i kungliga kungörelsen nr 50 av den 24 oktober 1967, vilken var i fråga i det ovannämnda målet van Munster, i det att den förstnämnda artikeln, med avvikelse från vad som föreskrivs i artikel 3.1 i samma lag, föreskriver att omständigheten att den yngre maken erhåller pension enligt vissa belgiska eller utländska pensionssystem inte utgör hinder för att den äldre maken beviljas familjepension, under förutsättning att den yngre makens pension inte är högre än skillnaden mellan den äldre makens ålderspension beräknad som familjepension respektive som individuell pension. Familjepensionen skall dock minskas med den pension som den yngre maken erhåller.
- 33 Det framgår av handlingarna i målet att artikel 3.8 i lagen av den 20 juli 1990 är tillämplig på den del av fru Engelbrechts pension som utgavs på grundval av obligatoriska försäkringsperioder, närmare bestämt 12 procent av det beviljade beloppet. Vid tillämpning av denna bestämmelse minskas Robert Engelbrechts

familjepension med den pension som hans hustru erhåller enligt nederländsk lagstiftning.

- 34 Förevarande fall rör således, till skillnad från det ovannämnda målet van Munster, frågan huruvida det är förenligt med gemenskapsrätten att de behöriga myndigheterna med tillämpning av en lagbestämmelse

- som fastställer den ålderspension som skall beviljas en gift arbetstagare,
- som föreskriver att denna pension skall minskas med hänsyn till en pension som dennes make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem,
- som föreskriver att en regel om undantag från kumulationsförbud skall tillämpas om den andra pensionen är lägre än ett visst belopp,

minskar en migrerande arbetstagares ålderspension med hänsyn till den pension som dennes make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem, trots att den senare pensionen inte medför att familjens samlade inkomster ökar.

- 35 Enligt fast rättspraxis inskränker inte gemenskapsrätten medlemsstaternas behörighet att utforma sina sociala trygghetssystem (dom av den 7 februari 1984 i mål 238/82, Duphar m.fl., REG 1984, s. 523, punkt 16, svensk specialutgåva, volym 7, s. 505, och av den 17 juni 1997 i mål C-70/95, Sodemare m.fl., REG 1997, s. I-3395, punkt 27).
- 36 I avsaknad av en harmonisering på gemenskapsnivå ankommer det följaktligen på lagstiftaren i varje medlemsstat att bestämma dels under vilka villkor det föreligger rätt eller skyldighet att ansluta sig till ett system för social trygghet (dom av den 24 april 1980 i mål 110/79, Coonan, REG 1980, s. 1445, punkt 12, och av den 4 oktober 1991 i mål C-349/87, Paraschi, REG 1991, s. I-4501, punkt 15), dels under vilka villkor det föreligger rätt till förmåner (dom av den 30 januari 1997 i de förenade målen C-4/95 och C-5/95, Stöber och Piosa Pereira, REG 1997, s. I-511, punkt 36).
- 37 Artikel 51 i fördraget låter visserligen skillnader mellan olika medlemsstaters system för social trygghet och följaktligen också mellan rättigheter för de personer som arbetar i dessa stater bestå, men det står ändå klart att ändamålet med artiklarna 48—51 i fördraget inte skulle uppnås om migrerande arbetstagare, till följd av utövandet av sin rätt till fri rörlighet, skulle förlora de sociala trygghetsförmåner som en medlemsstats lagstiftning tillförsäkrar dem (domen i det ovannämnda målet van Munster, punkt 27).
- 38 Det framgår också av fast rättspraxis att medlemsstaternas förpliktelse enligt artikel 5 i fördraget att vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att denna skyldighet fullgörs, åligger alla myndigheter i medlemsstaterna, även domstolarna inom ramen för deras behörighet.
- 39 Det ankommer härvid på den nationella domstolen att i så stor utsträckning som möjligt ge den nationella lag som den skall tillämpa en tolkning som överensstämmer med gemenskapsrättens krav (se domen i det ovannämnda målet van

Munster, punkt 34, och även dom av den 13 november 1990 i mål C-106/89, Marleasing, REG 1990, s. I-4135, punkt 8; svensk specialutgåva, volym 10, s. 575).

- 40 Om det inte är möjligt att tillämpa den nationella rätten gemenskapskonformt är den nationella domstolen skyldig att tillämpa gemenskapsrätten i dess helhet och att skydda de rättigheter som denna ger enskilda, och om så är nödvändigt underlåta att tillämpa en bestämmelse som, om den skulle tillämpas, i det enskilda fallet skulle leda till ett resultat som strider mot gemenskapsrätten (se härvid dom av den 21 maj 1987 i mål 249/85, Albako, REG 1987, s. 2345, punkt 13 och följande punkter; svensk specialutgåva, volym 9, s. 101).
- 41 Domstolen konstaterar härvid att förlust eller minskning av en social trygghetsförmån för en arbetstagare, på grund av att en förmån av samma slag har beviljats dennes make enligt en annan medlemsstats lagstiftning, är en omständighet som kan försvåra den fria rörligheten inom gemenskapen, i fall där denna förmån inte medför att familjens samlade inkomster ökar utan medför att arbetstagarens personliga pension minskas i motsvarande mån enligt samma stats lagstiftning.
- 42 En sådan följd skulle nämligen kunna avhålla gemenskapsarbetstagaren från att utöva sin rätt till fri rörlighet och således utgöra ett hinder för denna frihet som stadfästs i artikel 48 i fördraget.
- 43 Det framgår dessutom av handlingarna i målet att de nationella bestämmelser om kumulationsförbud som är i fråga i målet vid den nationella domstolen är tänkta att tillämpas just i fall där familjens samlade inkomster ökar genom att den försäkrades make erhåller en ålders- eller efterlevandepension. De behöriga myndigheterna har därför med nödvändighet kännedom om de exakta pensionsbelopp som har beviljats arbetstagaren respektive dennes make.

44 Artikel 48 i fördraget utgör härvid hinder för att de behöriga myndigheterna minskar arbetstagarens pension utan att kontrollera om den pension som har beviljats dennes make medför att familjens samlade inkomster ökar.

45 Svaret på tolkningsfrågorna blir således att i fall där de behöriga myndigheterna i en medlemsstat skall tillämpa en lagbestämmelse

— som fastställer den ålderspension som skall beviljas en gift arbetstagare,

— som föreskriver att denna pension skall minskas med hänsyn till en pension som arbetstagarens make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem,

— som föreskriver att en regel om undantag från kumulationsförbud skall tillämpas om den andra pensionen är lägre än ett visst belopp,

utgör artikel 48 i fördraget hinder för att dessa myndigheter minskar en migrerande arbetstagares ålderspension med hänsyn till den pension som dennes make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem, trots att den senare pensionen inte medför att familjens samlade inkomster ökar.

Rättegångskostnader

- 46 De kostnader som har förorsakats av den belgiska, den nederländska och den brittiska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 11 juli 1997 har ställts av Arbeidshof te Antwerpen — följande dom:

I fall där de behöriga myndigheterna i en medlemsstat skall tillämpa en lagbestämmelse

— som fastställer den ålderspension som skall beviljas en gift arbetstagare,

- som föreskriver att denna pension skall minskas med hänsyn till en pension som arbetstagarens make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem,
- som föreskriver att en regel om undantag från kumulationsförbud skall tillämpas om den andra pensionen är lägre än ett visst belopp,

utgör artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse) hinder för att dessa myndigheter minskar en migrerande arbetstagares ålderspension med hänsyn till den pension som dennes make har beviljats enligt en annan medlemsstats pensionssystem, trots att den senare pensionen inte medför att familjens samlade inkomster ökar.

Rodríguez Iglesias

Edward

Sevón

Schintgen

Kapteyn

Gulmann

Puissochet

Jann

Ragnemalm

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 26 september 2000.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare

Ordförande